

DE LA POESIA A LA NOVEL·LA Isidor Cònsul

Potser sí que hi va haver un temps que els poetes eren només poetes i als versos se'ls demanava una complicitat extraliterària que no podien assumir. De molt temps enrere, però, i en totes les literatures, ha estat fàcil observar el degoteig de poetes que evolucionen cap al treball de la prosa, i un cert transvasament de la poesia als àmbits de la narració i de la novel·la. Posats a espigolar exemples entre els autors catalans d'ara es pot apuntar els dietaris de Pere Gimferrer i la novel·la Fortuny, les narracions i retrats de Marta Pessarrodona, la prosa del jo que habita l'obra de Josep Piera, el quadern venecià d'Alex Susanna, els contes de Jaume Subirana i la translació cap a la novel·la feta, entre altres, per Valerià Pujol i Miquel de Palol. Hi ha un tren, doncs, que fa trajecte de la poesia fins a la prosa i Maria-Mercè Marçal és, per ara, el darrer representant de la literatura catalana que ha tret bitllet per pujar-hi. I ha arrodonit així un itinerari des del lirisme del poema fins a la lírica de la narració, amb la torna afegida, en el seu cas, que el trajecte no ha suposat cap trencament temàtic amb l'obra poètica anterior. Més aviat al contrari: l'ha arrodonida i acabada. Per això, a La passió segons Renée Vivien no és difícil de puntejar-hi aspectes d'un feminisme essencial que ja havia solcat abans en la trama dels seus versos.

Renée Vivien és el pseudònim emprat per l'escriptora francesa d'origen anglès Pauline Mary Tarn (1877-1909). Fou una poeta de rara intensitat i, amb Anna de Noailles (1876-1933) i Lucie Delarue-Mardrús (1880-1945) protagonitzaren, a les lletres franceses del tombant de segle, una florida important de literatura feminista. En conjunt, es caracteritzen per una obra hedonista i d'abandonament sensual, amb un lirisme a voltes patètic, peixat encara pel romanticisme, i que acostuma a barrejar el risc de l'audàcia amb els tòpics de la convenció. La sortida d'aquest grup d'escriptores, a l'entorn de 1900, fou una ventada que sotraguejà els bons costums i deixa la via oberta per a la més pura poesia del cor.

Pal major i una de les senyeres d'aquest -diguem-ne- grup fou Renée Vivien, l'autora que després de Safo de Lesbos -manllevo la citació de Maria-Mercè Marçal- ha cantat de forma inequívoca i oberta l'amor per una altra dona. Així, remarca la novel·lista, el seu nom destaca amb

llum pròpia en una tradició certament existent, però subterrània i afectada de forma especial per la invisibilitat i el silenci. I és pel fil d'aquest camí que s'estableixen, em penso, els vincles més directes i unívocs entre la poeta i narradora d'ara i l'escriptora biografiada. Perquè La passió segons Renée Vivien és, d'una banda, una novel·la biogràfica que amb l'ajut contrapuntat de testimonis diferents assaja d'acostar-nos als boirosos perfils de Pauline Mary Tarn. Però, alhora i de manera indestruïble, el llibre és també la història d'una profunda seducció: la de l'autora rera un mirall i a l'encalç de les ombres canviant, complexes i dramàtiques de Renée Vivien. Per això mateix, l'objectiu inicial era refer les sinuositats d'una ànima que s'intuïa germana i cercar l'obaga d'una realitat per pouar-hi referències paral·leles. No és pas debades que, dins de la literatura catalana actual, Maria-Mercè Marçal hagi esdevingut el paradigma més clar d'una militància feminista radical i intel·ligent, alhora.

Des d'aquesta perspectiva, Renée Vivien es presenta com una possibilitat de rellegir la condició homosexual femenina amb complicitats religioses rera el model clàssic de Safo. Hi ha, certament, un tombant religiós en la novel·la que es manifesta en el mateix títol i que atrapa de ple la protagonista en la mesura que encarna una condició de màrtir i de vençuda. El tancament de la primera part s'omple de semàntica religiosa i acaba amb aquesta falca aclaridora: em fa por de repetir, cíclicament, com els pietosos devots de les Santes Nafres i de les set paraules de l'Agonia Divina, tots els passos de la passió segons Renée Vivien.

El cosit estructural d'aquesta biografia novel·lada és d'estricta eficàcia i el lector va capturant, a partir d'una coral de veus complementàries, les boires que conformaren la realitat de Renée Vivien. S'hi manifesta sense embuts la seva habilitat de teixir una xarxa de testimonis diferents que, en passat i en present, assagen de dibuixar l'obscur perfil de l'escriptora francesa. Es així que La passió segons Renée Vivien certifica, d'una banda, el talent d'una narradora que només era coneguda, fins ara, per una vella flaca a enfilat poemes. De l'altra, el llibre ens presenta un viatge presidit pel rigor i amb la certesa que la campanada de la primera novel·la ha repicat contundent i plena d'intel·ligència.

Isidor Cònsul

